

Lev Detela

Ljubezen in levkemija

Eva Petrič

Škatla brez kože, lebdeča. Roman.

Mohorjeva založba.

Celovec – Ljubljana – Dunaj 2009. 249 strani.

Roman *Škatla brez kože, lebdeča* je že tretja slovenska literarna publikacija leta 1983 rojene Eve Petrič, vendar je to delo njen prvenec, kot izvemo iz avtoričine izjave v lanski junijski kulturni prilogi celovškega tednika NEDELJA. Pred to knjigo je leta 2005 pri celovski založbi Drava izšla njena pesniška zbirka *Ta prostor je škatla*, ki je v lanskem letu doživela pri isti založbi objavo v nemški prepesnitvi, založba Didakta v Radovljici pa je nedavno izdala »računalniški roman« *Vsi so jedli suši* te mlade, v širšem mednarodnem kontekstu ustvarjajoče avtorice, ki se ukvarja tudi z drugimi umetniškimi disciplinami, s slikarstvom, umetniško fotografijo, s filmom, z video – projekti, s performansom, instalacijami, plesom in morda še s čim.

Nekoliko nenavaden naslov pri celovski Mohorjevi založbi objavljene proze *Škatla brez kože, lebdeča* bi lahko bolje razumeli iz širšega časovnega in prostorskega konteksta, v katerem so nastajali v zadnjem času objavljeni avtoričini teksti in različni umetniški objekti. Eva Petrič razmišlja tudi pri oblikovanju literarnih del vizualno in prostorsko. Očitno je, da prihaja med posameznimi odseki njenih besedil do vzročne napetosti in gibanja vsebin in oblik.

Svojo pesniško zbirko iz leta 2005 je Petričeva poimenovala *Ta prostor je škatla*, ta naslov pa je dvoumno ontološko utemeljila in razširila že v prvi pesmi zbirke z naslovom *Ta ljubki prostor*, kjer med drugim pravi: »ta prostor je škatla, jaz sem škatla v škatli od škatel...«. Motiv škatle se v njenih pesmih pojavi še večkrat, v pesmi *Monolog* pa na vprašanje »kdo sem?« popolnoma nedvoumno odgovori: «sem škatla brez kože, lebdeča». In na koncu pesniške zbirke, po vseh geografskih premenah in interakcijskih čustvenih premikih ob približevanju izmikajočemu se partnerju in iskanju življenjskega smisla skozi svetovni prostor od Argentine in Združenih držav Amerike do Evrope in Dunaja postavi Eva Petrič tej svoji »osebni škatli« ranljivo piko na i tudi v zadnji pesmi zbirke: «ta prostor ni več škatla.../ zdaj si škatla brez kože, lebdeča».

V pesmih in v prozi Eva Petrič ni le oblikovalka literarnih besedil, temveč tudi neke vrste igralka, ki podobno kot pri svojih performansih in slikarskih in fotografskih permutacijah z oblikami in motivi, s svetlobo in senco, pleše ples besed, se igra z jezikom in premika svoje figure znotraj, spodaj, zgoraj, zunaj, vmes, v vijugah, črtah, krogih, spiralah in ciklih po šahovnici, s katero se je predstavila že v svoji modernistični pesniški zbirki.

Tudi v najnovejšem, a po nastanku prvem, morda še nekoliko začetniško stereotipno zgrajenem proznem delu *Škatla brez kože, lebdeča*, skuša v literarno sporočilnost vnesti prostorsko razgibano strukturo iz likov in besednih vsebin.

Mogoče je to, kot je že ugotovila kritika, še bolj razvidno pri branju njenega tudi v angleški varianti objavljenega proznega dela *Vsi so jedli suši*, kjer avtorica poroča o nekem pravkar dokončanem scenariju iz treh zgodb, kar predstavi z aktualnim načinom poročanja oziroma pristopa k tekstu. Ta je internetsko računalniški, kar pogojuje jezikovno strukturo dela.

Tudi v *Škatli brez kože, lebdeči* je besedilo sestavljeno iz krajših sporočilnih enot, razmeroma preprostih besednih zvez brez podredij. Vendar to linearnost prebija vizualna računalniška razgibanost teksta z uporabo različnih tipov črk in razvejeno oblikovanje posameznih strani.

Skozi tak »digitalni« kontekst drsi besedilo preko grafično zaznamovanih čustvenih poudarkov v na nov način predstavljeno zgodbo.

Petričeva je svetovljanka. Ker je bil njen oče v diplomatski službi, je odraščala na najrazličnejših koncih sveta. Spoznala je geografsko, politično in kulturnozgodovinsko najrazličnejša okolja, gibala in šolala se je med Afriko, Azijo, Južno in Severno Ameriko, čeprav ni nikoli izgubila stika s svojim slovenskim izvorom. Ta avtoričina naravna biografska »svetovljanskost«, ki je v tej meri nekaj novega v slovenski literaturi, je razpoznavna tudi iz romana *Škatla brez kože, lebdeča*. Zgodba se odvija na različnih geografskih in časovnih ploskvah, v Argentini v času vojaške desne diktature, v New Yorku pa tudi v Sloveniji – in to v preteklosti, predsedanjosti in sedanjosti, ko dobi vsebina knjige v zaključnem epilogu svojo tragično piko na i.

Avtoričino poročilo o dveh mladih ljubimcih s slovenskim poreklom, mladi umetnici Lauri in Juanu, za katera se izkaže, da sta polbrat in polsestra, je sicer zaradi svoje romantične naravnosti v načinu Ciglerjeve prve slovenske povesti *Sreča v nesreči* malo verjetno. Obe figuri, Juana in njegovo prijateljico, smo pravzaprav spoznali že v pesniški zbirki, kjer avtorica z vidnim avtobiografskim poudarkom kroži po relaciji Buenos Aires – New York – Dunaj. Petričeva si je zgodbo, ki bi bila primerna za kako televizijsko nadaljevanko, najprej zamislila kot scenarij za film. Čeprav jo je predelala v pripovedni tekst, je ogrodje še vedno izrazito filmsko.

Laura je hči v Sloveniji živečega slikarja, ki je v času vojaške diktature imel v Buenos Airesu ljubezensko razmerje z revolucionarno usmerjeno hčerko poveljnih slovenskih protikomunističnih emigrantov, vendar so to argentinski oblastniki v času nemirov umorili, njunega skupnega otroka Juana, ki ga je še rodila v zaporu, pa je posvojila bogata argentinska družina. Pripoved o mladi težavni ljubezni, ki se ujame v past Laurine levkemije, a bi tej pri zdravljenju lahko pomagal primerni darovalec kostnega mozga, torej protagonistkin polbrat, se v spletu navzkrižnih dogodkov prevesi v tragični zaključek. Umetniško ustvarjajoča in čustvojoča Laura se umakne iz Juanovega življenja, ko po dolgotrajnem poizvedovanju spozna, da je njen brat, ne da bi mu razodela njuno resnično identiteto. Juan prepozno razvozla svojo življensko skrivnost in izve za Laurin slovenski naslov. Ko se pojavi pri njenem in svojem očetu je njegova polsestra že podlegla zahrbtni bolezni.

Avtorica kot predstavnica najmlajše literarne generacije razmišlja globalno in svoje junakinje in junake postavlja v internacionalni kontekst. Zanimivo je tudi njeno prizadevanje, da bi posebni položaj slovenskih poveljnih emigrantov v Argentini povezala z matičnimi Slovenci in Slovence doma in po svetu združila v skupni vezni usodi.